

ERKEK HEMŞİRELER:
Değişen Roller, atıŐan Kimlikler

Temmuz Gönç

Bu kitabın yayın hakkı Siyasal Kitabevine aittir. FSEK kuralları dışında yayınevini ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz ve yayınlanamaz.

ERKEK HEMŞİRELER:

Değişen Roller, Çatışan Kimlikler

Temmuz Gönç

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni: Gamze Uçak

©Siyasal Yayınevi Tüm Hakları Saklıdır.

Ağustos 2017, Ankara

ISBN No: 978-605-9221-57-3

Siyasal Yayınevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Baskı:

Desen Ofset A. Ş.

Sertifika No: 11289

Birlik Mah. 448. Cad. 476. Sk. No: 2

Çankaya/Ankara Tel: 0 (312) 496 43 43

Dağıtım:

Siyasal Dağıtım

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0 (312) 419 97 81 pbx

Faks: 0 (312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

ERKEK HEMŞİRELER:
Değişen Roller, atıŐan Kimlikler

Teşekkür

Eskişehir’de yürütülen alan araştırmasının bir bölümünde bana yardımcı olan Anadolu Üniversitesi Sosyoloji bölümü öğrencilerine, özellikle araştırmanın Urfa ayağında verilerin toplanmasında yanımda olan Yasemin ve Ahmet Ceylan’a, katkıları için Naz Hıdır’a, metni değerlendirme sürecinde beni yalnız bırakmayan Nadir Suğur, Serap Suğur, Deniz Gönç, Sungu Gönç ve Emma Saygı-Doğru’ya, araştırmanın tüm aşamalarında bana yardımcı ve destek olan sevgili eşim Orhan Şavran’a teşekkür ederim. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü’nün hocalarına ve öğrencilerine destekleri için teşekkürü borç bilirim. Araştırmanın nitel kısmında bana zaman ayıran, evlerinde, hastanelerinde, bazen gece nöbetlerinde benimle saatler boyunca görüşen hemşirelerin hepsine ayrı ayrı teşekkür ederim.

Sanırım uzun araştırmalar için gerekli olan üç temel öge güçlü ve azalmayan bir merak, sıkı bir çalışma disiplini ve aceleciliğın yaratacağı hatalardan kaçınmak için sabırdır. Bu kitabı merakı ve öz disiplini borçlu olduğum sevgili babam İhsan Gönç'e ve sabırlı olmayı kendisinden hâlâ öğrenmeye çalıştığım sevgili annem Sungu Gönç'e ithaf ediyorum.

İçindekiler

Önsöz.....	11
Giriş: İşgücü Piyasaları ve Toplumsal Cinsiyet: Vasıflar, Meslekler, Koşullar	13
Birinci Bölüm: Hemşireliğin Kadın Mesleği Olarak Kuruluşu ve Erkeklerin Kadın Mesleklerine Girişi	23
Hemşireliğin Kadın Yoğun Bir Meslek Olmasının Kökenleri	23
<i>Ataerkil sistemin kadınların iyileştirici rolünü sınırlaması ve kadınları tıp alanından dışlaması</i>	<i>23</i>
<i>Modern bilimin doğuşu sürecinde kadınların bilimsel alandan dışlanması.....</i>	<i>26</i>
<i>Tedavi ve bakım işlerinin ayrışması ve hemşirelik mesleğinin kuruluşu</i>	<i>28</i>
Erkeklerin Hemşireliğe Girişi.....	31
<i>Erkeklerin kadın mesleklerine girişinin nedenleri ve aşamaları.....</i>	<i>32</i>
<i>Hegemonik erkeklik ve kadın mesleklerinde çalışan erkekler.....</i>	<i>38</i>
<i>Erkeklerin hemşirelik mesleğinde kaçındıkları alanlar</i>	<i>42</i>
<i>Erkek hemşirelerin erkeklik kimliklerini sürdürme stratejiler</i>	<i>46</i>
<i>Türkiye’de hemşirelik ve erkek hemşireler</i>	<i>51</i>
İkinci Bölüm: Yöntem	55
Hemşirelerle Yapılan Nitel Araştırma.....	57
Hemşirelik Öğrencileriyle Yapılan Nicel Araştırma	60
Kamu Geneliyle (Eskişehir’de Yaşayanlarla) Yapılan Nicel Araştırma	61
Üçüncü Bölüm: Hemşireliğe Giriş Sürecinde Tercihler, Tepkiler, Destekler ve İtirazlar	65
Meslek Seçim Süreci ve Bu Süreçte Alınan Tepkiler	69
Hemşirenin Cinsiyeti Konusunda Tercihler ve Tepkiler	81
Dördüncü Bölüm: Dokunma “meselesi”	87
Eşcinsellikle İlgili Önyargılar ve Bu Önyargılara Karşı Erkekliğin Savunulması	87
Dokunuşta ve Bakışta Cinsel İçerik İhtimali ve Hasta Mahremiyeti	94
Dokunmanın Niteliği Açısından Doktor-Hemşire Kıyası	116
Beşinci Bölüm: Erkek Hemşire Otoritesi: Kimin İçin, Kime Karşı?	131
Doktorlarla İlişkilerde Erkek Hemşirelerin Rolü	134
Hastalarla İlişkilerde Erkek Hemşirelerin Rolü	143

Altıncı Bölüm: Hemşirelik Statüsünü Değiştirme Ve Bu Statüden Uzaklaşma	
Stratejileri	157
Kirli İşler	157
Çalışma Alanlarının Ayrışması: Meslek İçinde Eril Alanlar	160
Erkek Hemşirelerin Yöneticiliğe Yönelmesi: Meslek Yerine Kariyer.....	175
Eril Bir Unvan, Eril Bir Meslek Tanımı: Eril Bir Hemşireliğe Doğru	189
Yedinci Bölüm: Erkek Hemşirelerin Meslek Statüsüne Katkısı: Sorunlar,	
Beklentiler, Gerçekler	199
Profesyonel ve Yarı Profesyonel Meslekler	200
İş ve İşin Örgütlenmesi Üzerinde Kontrol ve Özerklik	203
<i>Hemşireliğin medyada sorunlu temsili</i>	221
<i>Hasta hakları vs hemşirelik hakları</i>	225
Bilimsel, Eğitimsel, Entelektüel Kapasite	230
Sonuç	241
Tablolar	253
Kaynakça	277
Ekler	297
Hemşirelerle Yapılan Mülakatlarda Kullanılan Kontrol Formu	297
Hemşirelik Öğrencilerine Uygulanan Anket Formunda Yer Alan Sorular.....	301
Kamu Örneklemine Uygulanan Anket Formunda Yer Alan Sorular	305
Dizin	309

Önsöz

Bu kitap, erkek hemşireler hakkında bir buçuk yıl süren bir projenin sonuçlarını paylaşmak amacıyla kaleme alınmıştır. Erkeklerin hemşirelik mesleğine girişi hem çalışma sosyolojisi, hem toplumsal cinsiyet sosyolojisi hem de sağlık sosyolojisi açısından kayda değer bir gelişmedir. Hemşirelik mesleğindeki cinsiyet kompozisyonu değişmekte, mesleğin işleyişini ve algılanışını dönüştürmektedir. Soru şu ki, bu değişim hemşirelik için gereken vasıfların kadınlıkla ilişkilendirilmesine ve hemşireliğin 'kadın işi' olarak algılanmasına son verecek bir potansiyel taşımakta mıdır, yoksa meslek içinde toplumsal cinsiyet üzerinden yeni iktidar ilişkileri mi kurulmaktadır? Meslek ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki bakımından çalışmakta olan hemşirelerin tutumlarıyla geleceğin hemşireleri, yani bugünün hemşirelik öğrencilerinin tutumları arasında bir fark var mıdır? Toplum erkeklerin hemşirelik yapmasına nasıl yaklaşmakta, onları ne derecede benimsemekte ve desteklemektedir? Erkek hemşireler desteklendikleri derecede tercih edilmiyorlarsa bunun nedenleri nelerdir? Bu proje temel olarak bu soruları yanıtlamaya çalışmak için tasarlanmıştır.

Bulguları değerlendirilecek olan alan araştırması biri nitel, ikisi nicel olmak üzere üç araştırmadan oluşmaktadır. Veriler 2015 yılının Mart-Temmuz ayları arasında aktif olarak çalışmakta olan 42 hemşireyle derinlemesine mülakatlar yoluyla, Eskişehir'de hemşirelik lisans eğitimi almakta olan 232 öğrenciden ve Eskişehir'de ikamet etmekte olan 707 kişiden yüz yüze anket yoluyla toplanmıştır. Eşzamanlı olarak yürütülen bu üç araştırmanın bulguları üzerinden erkek hemşireler olgusu hem meslek üyelerinin, hem mesleki eğitim gören öğrencilerin hem de toplum genelinin düşünce, tutum ve görüşleri açısından değerlendirilmeye ve bütüncül bir bakış açısına ulaşılmaya çalışılmıştır. Elde edilen veriler vasıflar, toplumsal cinsiyet, işgücü piyasalarının cinsiyete göre ayrışması ve hegemonik erkeklik kavramları çerçevesinde değerlendirilecektir.

Bu kitapta yer alan verilerin bir kısmı çeşitli akademik dergilerde yayınlanan makalelerde sunulmuştur. Ancak makalelerin sınırlı doğası nedeniyle her biri araştırmanın sadece bir bölümüne odaklanmış, ya çalışmakta olan

hemşireler, ya hemşirelik öğrencileri ya da toplum geneline dair veriler sunulmuştur. Bu kitabın iki temel amacından ilki araştırmanın sonuçlarını tüm verileri içeren bütüncül ve karşılaştırmalı bir yaklaşımla değerlendirmek ve böylece erkeklerin mesleğe girişinin yarattığı sonuçları etraflı bir şekilde inceleyebilmektir. İkinci amacı ise makalelerde değinilmeyen çeşitli alanları tartışmak ve yine makalelerde kullanılmamış olan verileri okuyucuyla paylaşmaktır. Bu amaca yönelik olarak her üç gruptan elde edilen bulgular ilgili bölümlerde bir arada sunulacaktır.

Birinci bölümde, kitaptaki tartışmalara genel bir giriş oluşturmak amacıyla vasıfların cinsiyetlerle ilişkisi üzerinde durularak hemşirelik mesleğinin neden kadınlıkla ilişkilendirildiği ve kadınlıkla ilişkilendirilen mesleklere erkeklerin neden girdiği soruları yanıtlanmaya çalışılacaktır. Araştırmanın yöntemini içeren ikinci bölümden sonra üçüncü bölümde kadın ve erkeklerin hemşireliğe giriş süreçleri ve bu süreçte çevrelerinden aldıkları tepkiler incelenecek ve toplumun erkek hemşireleri destekleme ve tercih etme davranışları karşılaştırılacaktır. Dördüncü bölümde erkek hemşireler için kritik olan dokunma konusuna değinilecek, dokunma merkezinde erkek hemşirelerin karşılaştıkları önyargılar değerlendirilecektir. Beşinci bölümde erkek hemşirelerin meslekteki aile metaforuna yönelik itirazları üzerinden meslek içindeki otorite ilişkilerini değiştirip değiştirmedikleri incelenecektir. Altıncı bölümde erkek hemşirelerin hemşirelik mesleğinin statüsünü değiştirerek eril bir meslek haline getirmek veya bu statüden tamamen uzaklaşmak için kullandıkları stratejiler üzerinde durulacaktır. Yedinci bölümde ise hemşireliğin mesleki statüsünün iyileştirilmesi konusunda erkek hemşirelerden beklentiler üzerinde durulacak ve bu beklentilerin muhtemel sonuçları tartışılacaktır.

Umarım erkeklerin hemşirelik mesleğine girişinin onuncu yılında yayınlanan bu araştırma hem sosyal bilimler hem de sağlık bilimleri alanlarında bu konuda yapılacak çalışmalara katkıda bulunur.

Temmuz Gönç
Eskişehir
20 Şubat 2017

Dizin

- Ataerkil, 13, 14, 15, 17, 23, 24, 27, 30, 31, 38, 39, 41, 74, 101, 131, 142, 150, 152, 156, 159, 172, 180, 239, 243, 247, 248, 251
- Cinsel, 24, 32, 41, 44, 75, 83, 87, 88, 89, 92, 93, 94, 98, 100, 107, 110, 112, 113, 114, 126, 150, 221, 223, 224, 247
- Doktor, 27, 29, 31, 36, 45, 67, 72, 104, 105, 106, 112, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 151, 154, 155, 159, 161, 162, 165, 167, 175, 181, 182, 194, 195, 196, 198, 204, 205, 206, 208, 209, 213, 214, 219, 227, 228, 229, 231, 233, 238, 239, 246, 263, 298, 301, 302, 308
- Doktorlar, 24, 28, 30, 102, 107, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 141, 142, 143, 148, 155, 173, 181, 205, 209, 212, 216, 221, 232, 233, 268, 300, 304, 307, 308
- Eğitim, 11, 14, 17, 27, 29, 30, 45, 51, 52, 53, 57, 60, 61, 66, 69, 76, 79, 82, 84, 87, 96, 97, 103, 123, 124, 129, 138, 139, 149, 176, 177, 178, 184, 191, 199, 200, 201, 203, 204, 206, 207, 212, 213, 215, 218, 225, 230, 231, 232, 233, 234, 236, 238, 241, 242, 243, 244, 249, 255, 257, 269, 275, 298, 301
- Eril, 12, 13, 17, 18, 20, 26, 30, 34, 44, 45, 48, 70, 81, 100, 131, 140, 142, 144, 163, 169, 175, 180, 181, 188, 190, 192, 198, 239, 241, 242, 244, 245, 246, 248, 249, 250
- Erkeklik, 9, 11, 13, 20, 21, 32, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 77, 83, 85, 87, 88, 90, 91, 92, 108, 117, 130, 140, 141, 142, 143, 155, 159, 168, 179, 190, 198, 242, 246, 247, 248, 251, 278, 281
- Hegemonik, 11, 20, 21, 34, 38, 39, 40, 41, 42, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 75, 83, 85, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 108, 114, 142, 143, 149, 155, 163, 189, 191,

- 196, 198, 242, 246, 247, 248, 251
- İktidar, 11, 19, 20, 25, 38, 39, 48, 132, 180, 189, 202
- İşgücü Piyasası, 15, 17, 21, 31, 38, 43, 44, 84, 176, 177, 204, 213, 216, 238, 241, 250, 251
- Kimlik, 44, 159, 197, 211, 246
- Meslek, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 23, 28, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 37, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 58, 59, 61, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 80, 85, 88, 90, 91, 92, 100, 103, 119, 124, 126, 127, 129, 131, 134, 135, 138, 141, 142, 144, 150, 154, 155, 157, 158, 159, 161, 163, 166, 170, 171, 172, 173, 175, 182, 185, 188, 189, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 216, 217, 218, 220, 221, 223, 230, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 241, 242, 243, 244, 245, 248, 249, 250, 251, 253, 256, 257, 277, 284, 294, 297, 298, 300, 301, 304, 305, 307
- Mesleki, 11, 12, 18, 28, 29, 30, 31, 35, 41, 45, 49, 50, 52, 53, 57, 58, 72, 89, 93, 103, 117, 124, 125, 127, 129, 131, 133, 134, 138, 140, 142, 155, 159, 172, 173, 180, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 212, 220, 224, 226, 230, 231, 232, 233, 238, 244, 246, 248, 250, 251, 253, 254, 280
- Nightingale, 23, 29, 30, 51, 52, 148, 159, 189, 280, 282, 290
- Özerk, 124, 196, 202, 244, 250
- Özerklik, 16, 45, 131, 199, 202, 203, 209, 232, 243, 244
- Profesyonel, 15, 17, 18, 23, 25, 29, 30, 31, 43, 44, 67, 74, 76, 109, 123, 124, 129, 134, 146, 159, 169, 178, 199, 200, 201, 202, 203, 209, 212, 213, 221, 222, 230, 232, 244, 249
- Sembolik Tahakküm, 242, 248
- Söylem, 13, 15, 20, 45, 228, 235, 239, 242, 246, 248, 249
- Statü, 15, 16, 17, 23, 31, 39, 41, 48, 75, 123, 125, 127, 129, 159, 196, 204, 224, 232, 241, 242, 243, 244, 249
- Tahakküm, 18, 39, 41, 50, 155, 181, 185, 209, 244, 245
- Vasıf, 14, 17, 35, 36, 44, 163, 167
- Yeni Hemşirelik, 230, 231, 232, 234, 250
- Yöneticilik, 44, 47, 144, 145, 146, 155, 173, 175, 177, 178, 179, 180, 182, 185, 245, 246, 249, 274